Bydgoszcz, 3. 02.2019 r.

dr hab. Katarzyna Rajs
Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy
Dziedzina - sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna - instrumentalistyka

Recenzja pracy doktorskiej Pana mgr Macieja Gańskiego

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, Rada Wydziału Instrumentalnego - pismo z dnia 22. stycznia 2019 roku. Zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku – o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (D. U. Nr 65, poz. 595 ze zmianami D. U. z dnia 27.07.2005 roku, nr 164, poz. 1365).

Dotyczy:

- Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Gdańsku z dn. 19. czerwca 2012 roku w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego na wniosek Pana mgr. Macieja Gańskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej – instrumentalistyka,
- Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Gdańsku z dn. 21. stycznia 2019 roku w sprawie wyznaczenia recenzentów w przewodzie doktorskim Pana mgr. Macieja Gańskiego.

W świetle ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach u tytule w zakresie sztuki (D. U. Nr 65, poz. 595 ze zmianami D. U. nr 164, poz. 1365 z dn. 17.08.2005 roku, tekst jednolity art. 6 ust.1, 3) Rada Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Gdańsku posiadała uprawnienia do prowadzenia

przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej – instrumentalistyka.

Na podstawie nadesłanego – przez Dziekana Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Gdańsku, prof. Elżbietę Rosińską - kompletu dokumentacji z właściwych posiedzeń Rady Wydziału stwierdzam, że uchwały w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego oraz wyznaczenia recenzentów w przewodzie doktorskim mgr. Macieja Gańskiego zostały podjęte prawomocnie, zgodnie z art. 14 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dn. 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (D. U. nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami).

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Maciej Gański jest absolwentem Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej im. F. Nowowiejskiego (dyplom z wyróżnieniem w 2003 r.) w Gdańsku w klasie fortepianu prof. Andrzeja Artykiewicza. Studia w Akademii Muzycznej w Gdańsku odbył również w klasie prof. Artykiewicza, uzyskując dyplom magisterski z wyróżnieniem w 2008 roku. W 2011 roku Pan Maciej Gański ukończył 2-letnie studia podyplomowe w The Academy of Music and Dramatic Arts, Southern Denmark w Odense, w klasie fortepianu prof. C. Bjørkøe.

Pianista jest laureatem ponad dwudziestu konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych, jego laury to m. in.:

- wyróżnienie na V. Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. I. J. Paderewskiego w Bydgoszczy (2001 r.)
- wyróżnienie na II. Międzynarodowym Konkursie Chopinowskim w Wilnie (2003 r.)
- wyróżnienie na VI. Międzynarodowym Konkursie im. Karola Szymanowskiego w Łodzi (2005 r.)
- II nagroda na VI. Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym Vila de Capdepera na Majorce (Hiszpania – 2007 r.)
- tytuł Laureata Estrady Młodych 41. Festiwalu Pianistyki Polskiej w Słupsku (2007 r.)
- nagroda za najlepsze wykonanie utworu K. Szymanowskiego na 41. Festiwalu Pianistyki Polskiej w Słupsku (2007 r.)

- I. nagroda na Konkursie o Stypendium Yamaha Music Foundation of Europes w Århus (Dania – 2008 r.)
- II. nagroda na Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym Bradshaw & Buono w Nowym Yorku (2008 r.)
- Nagroda Miasta Gdańska dla Młodych Twórców w Dziedzinie Kultury (2010 r.)

Pan Maciej Gański piętnastokrotnie był stypendystą rozlicznych programów i fundacji, m.in. pięć razy zdobył stypendium Ministra Kultury i Sztuki (później – Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), otrzymał stypendium Prezydenta Miasta Gdańska za wybitne osiągnięcia w nauce w roku 2006/2007, stypendium Fundacji Karen og Artur Feldthusens Fond w 2008 r., stypendium VI. edycji programu „Młoda Polska" w 2009 r. oraz stypendium Rządu Duńskiego CIRIUS w roku 2009/2010.
Liczba kursów i lista pedagogów, z którymi Pan Maciej Gański współpracował w ramach tych wydarzeń jest imponująca – obejmuje wiele znamienitych postaci współczesnego świata kultury.

Udokumentowana działalność artystyczna Doktoranta w latach 2003-2012 obejmuje 197 recitali i koncertów kameralnych oraz 20 koncertów z towarzyszeniem orkiestry.

Programy koncertów z orkiestrą to przede wszystkim *IV. Koncert Fortepianowy* Miłosza Magina (prawykonanie - 2.05.2007 r.), *Totentanz* F. Liszta, *Fantazja A-dur na tematy polskie* op.13 i *Wariacje B-dur na temat „La ci darem la mano"* op. 2 F. Chopina. Wielokrotnie koncerty te miały miejsce w Sali Koncertowej Opery Bałtyckiej w Gdańsku, Sali Koncertowej Łomżyńskiej Orkiestry Kameralnej, Sali Koncertowej Elbląskiej Orkiestry Kameralnej, Sali Koncertowej Filharmonii Warmińsko – Mazurskiej w Olsztynie.

Program recitali solowych jest różnorodny i interesujący, jak również bardzo wymagający. Można w nim odnaleźć trzy scherza, Sonatę b-moll op.35, Koncert f-moll op. 21, Balladę g-moll op.23, Polonez As-dur op.53 Chopina, II. i XI. Rapsodię węgierską Liszta, III. Sonatę fortepianową op. 28 Prokofiewa, Wariacje b-moll op. 3 Szymanowskiego.

Wśród bogactwa koncertów można zauważyć także wydarzenia kameralne – Maciej Gański często występował w trio fortepianowym z repertuarem Mendelssohna, Mozarta, Schumanna, Chopina, Brahmsa, Ivesa.

Od 2010 r. Pan Maciej Gański jest zatrudniony na stanowisku asystenta w gdańskiej Akademii Muzycznej, oprócz tego w 2012 r. podjął również pracę jako nauczyciel fortepianu w Szkole Muzycznej I. i II st. im. Z. Noskowskiego w Gdyni.

OCENA PRACY DOKTORSKEJ

Praca doktorska Pana mgr. Macieja Gańskiego pod tytułem „ Transkrypcje pieśni i oper w twórczości Ferenca Liszta" obejmuje dzieło artystyczne w postaci nagrania na płycie CD oraz jego opisu.

Dzieło artystyczne zawiera czternaście pozycji:

- R. Wagner/F. Liszt – Parafraza koncertowa uwertury z opery *Tanhäuser*
- R. Wagner/F. Liszt – Recytatyw i Romans *O du mein holder Abendstern* z opery *Tanhäuser*
- R. Schumann/F. Liszt – *Liebeslied* (*Widmung*)
- F. Chopin/F. Liszt – *Six chants polonais*, No. 1. *Mädchens Wunsch*
- No. 2. *Frühling*
- No. 3. *Das Ringlein*
- No. 4. *Bacchanal*
- No. 5. *Meine Freuden*
- No. 6. *Die Heimkehr*
- F. Schubert/F. Liszt – *Gretchen am Spinnrade*
- F. Schubert/F. Liszt – *Du bist die Ruh*
- A. Alabjew/F. Liszt – *Le rossignol*
- R. Wagner/F. Liszt – *Isoldes Liebestod* z opery *„Tristan und Isolde"*
- J. Arcadelt/P.-L. Dietsch/F. Liszt – *Ave Maria*

Rejestracji dokonano w Sali Koncertowej Akademii Muzycznej im. S. Moniuszki w Gdańsku w lipcu 2015 r. i w maju 2016. Nagranie zrealizowała Anna Kasprzycka i Cezary Joczyn.

Otwierająca nagranie Parafraza koncertowa uwertury z opery *Tanhäuser* R. Wagnera/ F. Liszta od razu przenosi słuchacza we właściwy klimat związany z *Chórem Pielgrzymów*. Pianista doskonale wyważył proporcje brzmienia, doskonale wybrał kolorystykę dźwiękową, znakomicie operuje właściwą agogiką – wokalną, a jednocześnie związaną z estetyką

fortepianową. W wykonaniu Macieja Gańskiego nie ma miejsca, które byłoby dynamicznie przerysowane, mimo bardzo bogatej faktury i wielu możliwości, by potraktować fortepian jako instrument hałaśliwy. Jednakże w tak intelektualnie wysmakowanej propozycji przedstawienia parafrazy kryje się pewne niebezpieczeństwo, można mianowicie zatracić bardzo istotny pierwiastek naturalnej ekscytacji, uniesienia w muzyce – tak bliskiej idei improwizacji. Szczególnie mocno czułam emocjonalny niedosyt od taktu nr 124, gdzie sam Autor pisze, że „ pojawiają się tam krótkie wybuchy emocjonalne" (str.150 opisu dzieła artystycznego). Gamy chromatyczne (t. 126 i analogicznie dalej), „symbolizujące ciągle powracające <<fale namiętności>>", również są w pewnym stopniu uspokajające przez nieco wolniejsze tempo. Podobnie w t.140 pianista zdecydował się nie wykonać *precipitato*, sądzę że ze szkodą dla emocjonalnej strony wykonania. W pracy pisemnej Autor uzasadnia powrót do tempa I w takcie nr 143, w pełni zgadzam się z jego argumentacją, natomiast trzy takty wprowadzające należałoby zagrać zgodnie ze wskazówką Liszta – omawiany łącznik znacznie lepiej przygotowałby słuchacza na pieśń Tanhäusera. Podobne wrażenia towarzyszyły mi podczas słuchania paralelnych miejsc: t. nr 220 i dalej, 294 i następnych. Wspomniane niedostatki w żadnym stopniu nie zmieniają mojego zdania o wspaniałej pianistyce Doktoranta, o rzetelnym warsztacie, niezwykłej dokładności i czytelności wykonania utworu, o którym sam Liszt napisał: „Wątpię, czy [parafraza] znajdzie wielu wykonawców zdolnych przezwyciężyć jej trudności".

Recytatyw i Romans *O du mein holder Abendstern* z opery *Tanhäuser* R. Wagnera /F. Liszta to kolejne świadectwo doskonałej pianistyki Doktoranta. Znakomite rozumienie tekstu poetyckiego zaowocowało kompetentną i artystycznie spójną wizją dzieła. Pozostaje jedynie kwestia respektowania uwag, dotyczących długości trzymania pedału forte w Romansie. Od taktu nr 52 Liszt życzył sobie stosowania prawego pedału od pierwszej ósemki do miejsca między piątą a szóstą, najpewniej chciał zostawić moment nienaznaczony pedalizacją. Życzenie to wydaje się bardzo zasadne ze względu na nieco inną agogikę pod koniec każdego taktu – taka częsta wymiana pedału (wymagająca mikrofermat) i chwila obecności samej melodii (bez akompaniamentu) eliminuje pewną cechę rytmu walca, którego skojarzenie mimowolnie się nasuwa. Cały utwór leży niewątpliwie w emploi Macieja Gańskiego i został zaprezentowany bardzo pięknie.

Liebeslied (*Widmung*) R. Schumanna /F. Liszta w wykonaniu Pana Macieja Gańskiego jest liryczną interpretacją pieśni Schumanna, przetransformowaną przez Lisztowskiego ducha wielkiego romantyka i wirtuoza. Pianista zadbał o właściwy balans między planami

brzmieniowymi, logiczne rozplanowanie dynamiki, kierując się przy tym słusznym doborem kolorystyki dźwiękowej, wynikającej z atrybutów głosu ludzkiego i słów wiersza, które w dużej mierze zdeterminowały frazeologię muzyczną.

Six chants polonais F. Chopina /F. Liszta zawiera sześć opracowań pieśni, są to: No. 1. *Mädchens Wunsch,* No. 2. *Frühling,* No. 3. *Das Ringlein,* No. 4. *Bacchanal,* No. 5. *Meine Freuden* i No. 6. *Die Heimkehr.* Wszystkie sześć pieśni spełnia wymogi w pełni artystycznego wykonania, zaś różnice (nie jest ich wiele) w odbiorze tekstu wynikają z innego gustu, są jednak w pełni do zaakceptowania.

Pieśń *„Życzenie"* Maciej Gański zaczął prawdziwie radośnie i z naturalnym *rubato*, świetnie się tego słucha, natomiast wszystkie warianty- w moim osobistym odczuciu - w tempach spokojnych, w jakich podał je Doktorant, brzmią nieco mniej interesująco. Piętno improwizacji, które noszą wszystkie omawiane utwory, zmusza pianistę do wykonania dzieła w sposób jednorazowo – spontaniczny. Jako słuchacz podziwiałam kunsztowną, wycyzelowaną konstrukcję, ale nie mogłam dać się porwać zachwytowi. Trzeba wyrazić, oczywiście, podziw Maciejowi Gańskiemu dla znakomicie brzmiących pomysłów pedalizacyjnych, artykulacyjnych i dynamicznych.

Pieśń *„Wiosna"* bardzo pięknie brzmi pod palcami Doktoranta, choć i w niej są miejsca dla mnie niezrozumiałe. Na przykład załamanie dynamiczne w t. 23-24 (opisane w pracy pisemnej) nie brzmi dla mnie interesująco, lecz z lekka dziwacznie. Pan Gański pisze w pracy, że taki manewr „złamie powtarzany dotąd schemat" – jest to prawda, ale schemat można zmienić na kilka sposobów, czy ten wybór był artystycznie zasadny? Również w t.35-50 można było odczuć niedosyt śpiewności w drugim głosie, dwie ósemki umieszczone na słabej mierze mają w charakterze element retoryczny, łączony z barokowym ujęciem westchnień, lamentu. Zabrakło tych kilku szczegółów- drugi głos w omawianym miejscu brzmi w pewnym stopniu mechanicznie.

„Pierścień" to kolejna wysmakowana część zbioru pieśni Chopina, przetranskrybowanych przez Liszta, kolejny utwór bardzo starannie przygotowany i wykonany. Wydaje się, że trochę żywsze tempo (zwłaszcza od t.13 i 37) uczyniłoby utwór ciekawszym, bardziej naturalnym w przebiegu.

„Hulanka", „Moja pieszczotka", „Narzeczony" są zdecydowanie ciekawszą częścią cyklu – znakomita artykulacja, brawurowa technika, naturalna agogika zawłaszczają słuchaczem bez reszty.

Gretchen am Spinnrade F. Schuberta /F. Liszta urzekła mnie intymnym klimatem, świetnym wyważeniem trzech bliskich planów fakturalnych, fantastycznym opanowaniem warsztatu pianistycznego (zwłaszcza w dynamice *piano*).

W pieśni *Du bist die Ruh* F. Schuberta/F. Liszta Maciej Gański ukazuje swoje wielkie walory jako pianista o niezrównanej wrażliwości, właściwym poczuciu czasu. Waham się jedynie przed akceptacją wersji, zaproponowanej przez Doktoranta, w takcie nr 68 i 82. Pan Maciej Gański proponuje, aby w tych taktach podkreślić ujęcie Schuberta i zaznaczyć mocniej górne dźwięki akordów w prawej ręce. Liszt natomiast wyraźnie napisał akcent nad drugim od góry dźwiękiem, specjalnie go zresztą graficznie wyodrębnił. Prezentowany utwór to jednak autorskie dzieło Liszta, może zasadne byłoby, gdyby choć raz uwzględnić życzenie kompozytora?

Wykonanie *Le rossignol* A. Alabjewa/F. Liszta jest bardzo efektowne, wizja artystyczna Doktoranta jest niesłychanie przejrzysta, transparentna, jednak szybsze tempo w części *Vivacissimo* dodałoby wykonaniu jeszcze więcej blasku.

Isoldes Liebestod z opery *„Tristan und Isolde"* R. Wagnera /F. Liszta ze względu na szczególnie skomplikowaną i wielowątkową fakturę jest utworem wymagającym od pianisty wszelakich kompetencji. Tym większy mój podziw dla Macieja Gańskiego za bardzo czytelne przedstawienie wszystkich myśli muzycznych, za różnorodną tkankę barwową (wzorowaną na oryginalnych liniach wokalnych i instrumentalnych), przekonującą sferę agogiczną i świetną orientację w poezji, przypisanej do każdego motywu.

Ostatnią pozycją na płycie jest *Ave Maria* J. Arcadelta /P.-L. Dietscha /F. Liszta. Po dziełach, w których były zawarte nadzwyczajne trudności techniczne różnego rodzaju, Pan Maciej Gański przedstawia skromne, pięciostronicowe dzieło Liszta, które bazuje na słowach modlitwy *Ave Maria* i opracowaniu Dietscha. Według słów Doktoranta z pracy pisemnej transkrypcja ta „jest najmniej skomplikowana pod względem emocjonalnym, fakturalnym i techniki pianistycznej ze wszystkich utworów zaprezentowanych na płycie CD". Stwierdzenie to jest z całą pewnością prawdziwe, ukoronowanie zaś całej płyty utworem tego rodzaju jest zabiegiem niestandardowym. Artysta fantastycznie wprowadza słuchacza w inny świat

dźwięków. Wszystko brzmi bardzo pięknie, odpowiednio, odczytanie tekstu jest imponująco drobiazgowe, a jednak... się nudzi. Może zależy to od stopnia zaangażowania słuchacza, od jego właściwego nastawienia, od pory dnia, od pogody lub ciśnienia, a jednak...

Cała płyta bardzo odpowiada moim gustom i – mimo kilku uwag – zasługuje na wyrazy uznania i jak najbardziej pozytywną ocenę.

Opis dzieła artystycznego *„Transkrypcje pieśni i oper w twórczości Ferenca Liszta"* to obszerna rozprawa, obejmująca 271 stron, w której autor we wstępie, trzech rozdziałach, zakończeniu, bibliografii, streszczeniu w języku polskim i angielskim oraz opisie dzieła artystycznego zawarł całą pracę badawczą, odnoszącą się do wykonywanych utworów i tezy swojego doktoratu.

We wstępie Doktorant wyjaśnił różnicę między kolejnością utworów zamieszczonych na płycie, a ich porządkiem w dysertacji (w pracy pisemnej Autor opisuje transkrypcje Wagnera obok siebie jako pierwszą i drugą ze wszystkich analizowanych, na płycie aria *Isoldes Liebestod* jest przedostatnim utworem) i naświetlił czytelnikowi problematykę wyboru tematu.

Rozdział pierwszy poświęcono wnikliwemu uporządkowaniu międzynarodowej terminologii związanej z transkrypcjami. W rozdziale drugim Doktorant zwięźle naszkicował postać Liszta jako twórcę, pianistę i pedagoga oraz omówił transkrypcje ogólnie jak również transkrypcje pieśni i oper w ogromnej spuściźnie kompozytora.

Trzeci rozdział został poświęcony analizie wszystkich nagranych transkrypcji. Badanie objęło pierwowzory utworów, ich literackie teksty, schematy formalne, rodzaje wykorzystanych motywów (motyw śmierci, motyw skargi, motyw smutku etc.), powiązanie frazeologii słownej z muzyczną.

Szczery podziw wzbudziła we mnie staranność i dociekliwość Macieja Gańskiego w odniesieniu do analizowanych przez niego utworów. Trzeci rozdział pracy pisemnej jest kompendium wiedzy na temat opisywanych w nim dzieł Liszta. Doktorant wnikliwie prześledził każdy takt wspomnianych kompozycji, niemal każdą przetranskrybowaną przez Liszta nutę poddał badaniom pod kątem zgodności z oryginałem, przypisaniem frazy do konkretnego instrumentu lub słowa (vel sylaby), prawie każdy motyw muzyczny uzasadnił odpowiednią linią poetycką. Swoje własne dociekania oparł dodatkowo o badania uznanych autorytetów muzykologicznych, które potwierdzają tezy Doktoranta. Ponadto trzeci rozdział

został przez Autora wzbogacony licznymi pomocnymi wskazówkami wykonawczymi. W komentarzu wykonawczym można wpaść jednak w pułapkę - otóż czasami uwagi dotyczą kwestii tak podstawowych i oczywistych, że poruszanie ich na poziomie pracy doktorskiej jest zupełnie zbędne. Maciej Gański przykładowo nie radzi stosowania pedału *una corda* w całej transkrypcji, „gdyż stałaby się ona wtedy mało zróżnicowana" (str.155), pisze także, że kompozytor wprowadził „*rubato*, które pozwala wykonawcy na pewną swobodę agogiczną" (str.183) . Słuchając wysmakowanych nagrań i czytając bardzo ciekawą pracę, uważam, że wzmiankowane oczywistości, które pojawiają się w dysertacji co pewien czas, wynikają raczej z chęci opisania wszystkich elementów dzieła i z troski, aby niczego nie pominąć, niż z nużącej drobiazgowości. Umieszczenie takich uwag sprawia jednak, że zapoznawanie się z tekstem trochę się dłuży, a nie wnoszą one nic nowego.

Cała dysertacja jest oparta na przebogatej bibliografii - Autor wymienia 65 pozycji zwartych, wiele z nich jest dostępna tylko w języku angielskim lub niemieckim. Również strona edytorska publikacji jest znakomita – precyzyjne przypisy, trafnie dobrane przykłady nutowe, w zasadzie brak błędów językowych i interpunkcyjnych.

Konkluzja

Praca doktorska Pana mgr. Macieja Gańskiego, na którą złożyła się część opisowa pod tytułem *Transkrypcje pieśni i oper w twórczości Ferenca Liszta* oraz płyta z wybranymi transkrypcjami Liszta, została przygotowana niezwykle starannie. Doktorant zaprezentował się jako pianista wielkiej wrażliwości, twórczy i wszechstronny. W interpretacjach Macieja Gańskiego usłyszałam przede wszystkim uduchowione spojrzenie na muzykę, cały warsztat pianistyczny podporządkowany został nadrzędnej myśli muzycznej. Kilka aspektów wykonania różni się od moich doświadczeń muzycznych, estradowych i pedagogicznych, co nie zmienia mojego wielkiego uznania dla niewątpliwej wiedzy i kompetencji Doktoranta w dziedzinie przez niego reprezentowanej. Pan mgr Maciej Gański znakomicie rozwiązał założone zagadnienia artystyczne i bez zastrzeżeń spełnił wymagania art. 13 ust. 1 z dn. 14.03.2003 roku.

Stawiam wniosek o przyjęcie pracy doktorskiej.

dr hab. Katarzyna Rajs